

SUMARI

PAÏSOS CATALANS

Badalona, a la reconquesta d'un tresor..... 16

Aires del Tibet al Garraf..... 20

OPINIÓ

El quadern: Tura Soler..... 4

Cor agre: Carles Ribera..... 22

Un nom, un món: Xevi Planas..... 23

Amb peus de plom: Antoni Dalmasas..... 23

A cremallengües: Joan-Lluís Lluís..... 24

La crònica: Ramon Rovira..... 25

Vistes fixes: Germà Capdevila..... 42

POLÍTICA

Una agenda social i sobiranista..... 30

EUROPA-MÓN

Les set vides de Merkel..... 32

GENT

Catalans a Cibeles..... 36

LA XARXA

Youtube, la porta de Hollywood..... 40

06 DOSSIER

País de bèsties

Al contrari del que es creu habitualment, la fauna silvestre de Catalunya està augmentant. El motiu és l'abandó de les pastures i els conreus. / 6-11

12 PAÏSOS CATALANS

Una nit a la Rambla

De nit, el rovell de l'ou de Barcelona és conquerit per turistes que beuen al carrer, i als carrers paral·lels s'hi ofereix de tot. / 12-15

26 ENTREVISTA

Adriana Kaplan

La doctora Kaplan, antropòloga, dirigeix la Fundació Wassu-UAB, que treballa en la prevenció de la mutilació genital femenina. / 26-29

sortim

49 / 62

Santa Tecla, essencial

Els actes tradicionals i populars configuren l'eix del programa de la festa major de Tarragona. / 49-51

El tresor de les Medes

Pirates i corsaris tornen a desembarcar un any més a l'Estartit i Torroella de Montgrí. / 55

Foto de portada: Daina al Pallars Sobirà.

CARTA DEL DIRECTOR

JOAN VENTURA jventura@presencia.cat

Animals i bèsties, d'un extrem a l'altre

El desolador abandonament de les activitats agrícoles i ramaderes (per raons econòmiques, socials i polítiques) ha provocat que diverses espècies de fauna salvatge que havien pràcticament desaparegut del nostre hàbitat natural tornin a campar pels boscos del Pirineu. En alguns casos, ha estat la reintroducció d'espècies amb finalitat cinegètica com ara la daina o els cérvols. En altres, la pròpia administració, amb patrocini europeu, ha impulsat la reintroducció d'animals tan singulars com ara l'os bru. I un fet especialment curiós és el retorn del llop, que pràcticament s'havia extin-

git després de les persecucions de què va ser objecte com a animal estigmatitzat per l'home. Ara ja n'hi ha exemplars rondant pel Pirineu i caldrà veure fins on arriba la convivència. Un altre cas d'estudi és la proliferació dels senglars a partir de la barreja que es va impulsar fa uns anys, i que avui són un autèntic maldecap per als sembrats i els pagesos. Val a dir que la reintroducció d'espècies alienes al territori es va produint darremament en tots els àmbits, des de les formigues als musclos zebra; mentrestant, les pobres abelles, com les vaques als prats, sembla que es van extingint.

ADRIANA KAPLAN. Antropòloga

Amb ulls africans

Dirigeix la Fundació Wassu-UAB, institució que treballa en la prevenció de la mutilació genital femenina. Parlem amb ella d'aquesta pràctica i del que es pot fer per prevenir-la

Sobretot treball de camp

MARIA PASCUAL
Quan contactem amb Adriana Kaplan es troba a Gàmbia, on viu la major part de l'any des de fa més de dues dècades. Amb la subdirectora de la Fundació Wassu-UAB, Isabelle Bonhoure, acordem l'entrevista per un mes després, quan Kaplan sigui a Barcelona. El dia que ens trobem amb ella arribem puntuals a l'Edifici Eureka del Campus de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), on està situada la seu de la fundació. Després d'una estona d'espera, arriba, fem les fotografies i ens acompanya cap a una petita sala de la planta baixa de l'edifici, on farem una entrevista de gairebé una hora.

—Al món, 140 milions de dones han estat mutilades i més de 3 milions de nenes es troben en risc de ser mutilades cada any a l'Àfrica subsahariana, on la mutilació genital femenina es practica a 28 països. Què suposa aquesta pràctica en aquests països?

Adriana Kaplan (1956) és antropòloga, professora agregada del departament d'antropologia social i cultural de la UAB, investigadora principal del Grup Interdisciplinari per a la Prevenció i l'Estudi de les Pràctiques Tradicionals Perjudicials (GIPE-PTP) i directora de la Fundació Wassu-UAB i la Càtedra de Transferència del Coneixement Parc de Recerca UAB-Santander. Des del 1987 fa treball de camp sobre aspectes de salut i alimentació en països com ara Gàmbia, on ha assessorat institucions sobre les mutilacions genitals femenines. Ha publicat articles i llibres, ha dirigit els documentals *Gàmbia, ciclo vital y supervivencia* i *Iniciación sin mutilación* i va organitzar el I Fòrum Internacional sobre Pràctiques Tradicionals Perjudicials a Gàmbia.

—«Fonamentalment és un tema religiós o un ritual de pas a l'edat adulta que dona identitat ètnica i de gènere.»

—Quins tipus de mutilació genital femenina es practiquen?

—«Hi ha quatre tipus: el primer és la resecció del caputxó del clítoris, que equiparen a la circumcisió dels nens; el segon és el que s'anomena ablació de clítoris, que és la resecció del clítoris i, a vegades, l'escissió dels llavis menors; el tercer és l'escissió dels llavis majors, els menors i la sutura de la vulva deixant dos orificis, un per a la sortida de flux menstrual i l'altre per a la sortida de l'orina, i el quart —hem forçat l'OMS perquè el tipifiqui—, inclou altres pràctiques, com l'ús de substàncies corrosives, com ara el *dry sex*, que entre la població cocaïnòmana és molt comú i consisteix a introduir cocaïna a la vagina, o el pírcing, que produeix infeccions i alteracions. A l'Àfrica occidental es practiquen sobretot els tipus primer i segon,

La doctora Adriana Kaplan, en un moment de l'entrevista. / ORIOL DURAN

i a l'Àfrica oriental, el tercer.»

—Quines conseqüències tenen per a les nenes i les dones?

—«Hi ha conseqüències immediates i a llarg termini. Independentment del tipus de mutilació, les immediates solen ser hemorràgies, infeccions, xoc o la mort. I, a llarg termini, poden ser infeccions urinàries, la sida, tètanus, hepatitis i, sobretot, complicacions en el part: esquinçaments, fístules, patiment fetal,

mort del bebè, de la mare... Afecta la salut maternoinfantil. I, per descomptat, també té conseqüències psicològiques.»

–A quina edat es practica la mutilació genital femenina?

–«Depèn de l'ètnia. Des dels set dies fins a abans que els vingui la primera regla, perquè en moltes cultures en el moment que menstrues se t'entrega en matrimoni i, per tant, has d'estar preparada per a aquesta vida adulta.»

–Qui la porta a terme?

–«Les dones grans. És un tema de dones, reivindicat, sostingut i executat per dones, sobretot grans. Estem parlant de societats gerontocràtiques, on el poder l'ostenten els ancians. Per tant, són les dones grans les que exerceixen el poder i les que, amb la seva presència, legitimen la reproducció de la tradició. Elles són custòdies de la tradició, amb el suport de les mares i d'altres nenes que van ser circumcida-

des en anys anteriors, però qui executa la pràctica i qui té el poder de decidir són les dones grans. Per això és tan difícil qüestionar l'autoritat de les seves persones grans quan població immigrada aquí se'n va cap allà, i per això vam desenvolupar el contracte preventiu, que és una carta que mostren i que diu que si toquen la nena els pares aniran a la presó. No poden dir a les àvies que el que estan fent està malament, no s'atreveixen. Fi-

xa't quant de poder tenen.»

–Les àvies mutilen les nenes encara que les mares hi estiguin en contra?

–«L'àvia agafa la nena i se l'emporta al bosc sense cap problema.»

–Quina és l'opinió dels homes sobre la mutilació genital femenina als països on es practica?

–«No en tenen ni idea. En tot cas, creuen que és el mateix la circumcisió dels homes que la de

AK

les dones. És molt més fàcil treballar amb ells aquí perquè molts han tingut relacions amb dones blanques i poden comparar. Allà ens estem adonant que no és tan difícil parlar quan treballem amb professionals de la salut, amb infermers, amb llevadores, perquè han vist totes les conseqüències però mai les han relacionat amb la mutilació. I després estem veient un altre camí d'entrada que és el de les relacions sexuals entre ells i els grans problemes que tenen. És una mica que entenguin que això no és el que ells volen. I s'enfaden molt quan ho veuen, perquè no volen això però a les seves filles ni per a les seves dones. Crec que fins ara no hem treballat amb els homes. És un dels grans problemes. Ara comencem a incorporar-los a la feina perquè tenen poder i poden parlar amb les seves mares i, de moment, veiem que va funcionant.»

–**Com ha evolucionat la incidència de la mutilació genital femenina des que vostè va començar a treballar en la lluita contra aquesta pràctica, fa 25 anys?**

–«En general, a l'Àfrica, les prevalences pràcticament no s'han mogut i crec que també és el que ens ha permès poder fer una revisió de totes les metodologies que s'estan utilitzant per veure què funciona i què no. La proposta que nosaltres fem és innovadora, pionera. Mitjançant la investigació aplicada transferim coneixement, sobretot a professionals de la salut. Crec que un dels problemes que tenim en aquest tema és que s'ha convertit en un negoci. Hi ha moltes ONG que s'han apuntat al negoci, que fa 25 anys que treballen en el tema i que no han fet res. És un tema molt difícil i complex i penso que en aquests moments la investigació està donant llum. És un treball molt pacient, molt lent. L'important és que anem fent passes sòlides i, sobretot, que anem fent i consolidant xarxa.»

–**Setze països africans han**

«La mutilació genital és reivindicada, sostinguda i executada per dones grans»

«La gent escolta el discurs científic perquè es basa en evidències»

«A Catalunya hi ha un bon protocol d'actuació. El problema és l'aplicació»

«Crec que els dos grans reptes de futur són la coordinació i el respecte»

legislat contra la mutilació genital femenina però s'hi continua practicant. Són l'exemple que amb les lleis no n'hi ha prou per lluitar contra aquesta pràctica?

–«Sí. La llei dona un marc jurídic a partir del qual treballar, i és molt important però no resol el problema. És, fonamentalment, un tema d'educació. I, d'altra banda, hi ha la seva aplicació. Jo he parlat amb molts gendarmes, policies i militars i et diuen: "Què faig?, empresono la meva mare?, i la meva germana?" Tot-hom ho practica. És molt difícil i la llei no canviarà la realitat. És un treball sistemàtic i una metodologia adequada, respectuosa i, sobretot, que vagis obrint i teixint, que és el que estem fent: transferència de coneixement en cascada, dels professionals de la salut poder baixar a les llevadores tradicionals, els imams, els comunicadors tradicionals, els alcaldes dels poblats... *Empoderar* (donar poder) en un discurs comú. Això és el que arriba realment i ho fa sostenible.»

–**El discurs científic és la via per lluitar contra la mutilació genital femenina?**

–«Crec que és la que ens està obrint portes, perquè és un discurs que la gent escolta ja que està basat en evidències. Que després s'ha de fer un altre treball comunitari i que hi ha lloc per a altres organitzacions, també és cert. Però en aquests moments veiem que, després de 25 anys aquest altre treball no ha funcionat. I el discurs científic és el que realment legitima les accions. Nosaltres no produïm diners, ni anem darrere de les subvencions, sinó que produïm coneixement, que és diferent, i crec que el que et mou al darrere també és diferent.»

–**Vostè ha proposat substituir la mutilació genital femenina per un ritual alternatiu. Quina acollida ha tingut la iniciativa?**

–«Fantàstica. És el que va aixecar el veto amb el govern de Gàmbia. La vicepresidenta del

país em va dir que el documental estava fet amb ulls africans i que veia que era una proposta perfectament compatible amb la tradició, perquè realment el que estem proposant és la iniciació sense mutilació, és a dir, l'eliminació de la part física i el que promovem és la transmissió cultural i la pertinença social, és a dir, la segona i la tercera fase del ritual, que és el que et dona identitat ètnica i de gènere.»

–**Tot i així, el 48% dels professionals de la salut gambians donen suport a la mutilació genital femenina. La tradició pesa més que la salut?**

–«Sí, perquè la tradició diu que és una bona pràctica, que les dones estan més netes, que si en el part el bebè toca amb el cap el clítoris de la mare hi ha perill de mort per a la criatura o per a la mare. És a dir, la tradició té molt pes perquè diu que és bo, però tu ho desmuntes científicament.»

–**La formació d'aquests professionals és cabdal en la lluita contra la mutilació genital femenina.**

–«Sí, perquè estan en tot el territori, són les persones de confiança, les legitimades, a les quals tu acudeixes. El professional de la salut fa de tot i atén tot-hom perquè, t'agradi o no, un dia et poses malalt i hi acudeixes perquè no tens cap més remei. L'OMS, l'Unicef i el Fons de Població de les Nacions Unides (UNFPA) estan interessats en el projecte i ja des del 2010 hi estem treballant. Hem desenvolupat un currículum acadèmic a medicina, salut pública, infermeria i ginecobstetrícia, amb la qual cosa tots els estudiants d'aquestes disciplines ja saben del tema. Fa molts anys que treballem en aquest sentit, i crec que és un orgull per Catalunya, per la UAB i el seu departament d'antropologia, per La Caixa, per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament (AECID) i per a la Diputació Foral d'Àlaba.»

–**A Catalunya hi ha un pro-**

TOCOL D'ACTUACIONS PER PREVENIR LA MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA. QUINA VALORACIÓ EN FA?

—«Crec que és un bon protocol. El problema que té és l'aplicació. Hi ha un primer nivell, el de prevenció, que és en el que entrem nosaltres, donant continguts, fent formació, produint materials, formant professionals, sensibilitzant les famílies. I després hi ha els altres nivells: el policial i el judicial. El problema és que se salten el primer nivell i qui fa la prevenció és la policia. És un molt bon protocol, però els qui el promouen se'l salten. Les famílies no són criminals. Estem aconseguint que treguin les nenes del país, exactament el contrari del que volem. I ara, amb la crisi, encara més. Ja fa anys que estan traient les nenes del país per evitar que els truqui a la porta un mosso d'esquadra, els agafi el passaport i els el retiri, que no puguin treure del país les nenes fins als 18 anys, que els facin passar revisions de genitals fins que siguin majors d'edat... Estan vulnerant la intimitat de la menor. Defensant un dret fonamental n'estàs vulnerant dos: el dret a la lliure circulació i el dret a la intimitat d'una menor. Crec que la policia té un paper molt important i et diuen que estan al final de la cadena, però s'estan posant al davant.»

—Quina ha estat la implicació de les institucions públiques catalanes en la prevenció de la mutilació genital femenina?

—«Els polítics s'han definit clarament sobre el tema i en la direcció correcta, la prevenció. Una altra cosa és la pràctica. Crec que en aquests moments a Catalunya hi ha dos camins, un que és fonamentalment el policial, tot i que et diuen que és el de la prevenció policial, i un altre que és el de la prevenció des de l'atenció primària, amb un coneixement i un bagatge al darrere, que és el que és realment exportable. Ens ho estan demanant altres països. Crec que les administracions catalanes po-

drien aprofitar molt més tota la feina que s'està fent: discreta, persistent, sistemàtica, coneixedora... Després hi ha els interessos polítics del fet que, possiblement, sigui més visual veure un policia fent prevenció sobre aquest tema quan hauria d'estar ocupant-se de la terrible violència de gènere que hi ha en aquest país. Crec que cal fer una anàlisi bastant més profunda.»

—Tant a Catalunya com a l'Estat espanyol s'ha legislat contra la mutilació genital femenina, però és eficaç aquesta legislació?

—«No. Pot ser dissuasiva, però estan traient les nenes del país.

La doctora Kaplan, fotografiada a Gàmbia. / SEBASTIÁN RISLER

En altres països europeus tenim l'exemple de la Gran Bretanya o Suècia, que van els primers a legislar sobre el tema, i és que s'estava practicant la mutilació en el seu propi territori. Ara s'estan espavilant i estan pensant que potser podrien fer alguna cosa mitjançant els seus professionals d'atenció primària, que estan al territori, legitimats per la comunitat. A Catalunya ho estem fent des de fa 20 anys.»

—Quin paper tenen en la prevenció de la mutilació genital femenina els líders religiosos immigrants?

—«Són importants. Hem treballat amb algun líder religiós i crec que el seu missatge és clar. Tenen

Catalunya, pionera

Adriana Kaplan ho té clar: «Catalunya ha de ser bandera a Europa de l'eradicació de la mutilació. Tenim una metodologia que està funcionant, estem treballant amb professionals de la salut des de fa moltíssims anys, hem format més de 2.500 professionals i sabem que, quan s'ha fet prevenció des de l'atenció primària, la salut, el treball social i l'educació, les nenes han tornat intactes. No podem dei-

una responsabilitat.»

—A Catalunya el 1993 es van detectar els primers casos de nenes immigrades que havien estat víctimes de la mutilació genital femenina i actualment 4.300 a Catalunya i 14.000 a l'Estat espanyol estan en risc que se'ls practiqui. Creu que les societats catalana i espanyola són conscients del problema?

—«Crec que es continua jutjant. Continuem funcionant amb estereotips i prejudicis, i encara ens queda camí perquè els governs locals o autonòmics assumeixin la responsabilitat que tenen de formar tots els seus professionals d'atenció primària. Crec que aquest és el gran repte: formar tots els professionals perquè puguin fer prevenció.»

—Què cal fer quan es detecta el cas d'una nena que viu a Catalunya i que es té la sospita que pot ser víctima d'una mutilació genital femenina?

—«Parlar amb la mestra, amb la treballadora social, amb la pediatra, que puguin fer una intervenció preventiva i si es veu que la família diu "moltes gràcies per la informació, però tu no saps com n'és de bona aquesta pràctica", llavors trucar a la policia. El primer nivell, la prevenció.»

—Quins reptes de futur té?

—«Crec que el gran repte és poder sumar esforços i treballar coordinadament, que cadascú aport i, sobretot, que es doni suport a projectes sòlids. Crec que això també és molt important, perquè s'està donant suport a projectes que l'únic que fan és posar-te la gent en contra. Crec que la coordinació és fonamental perquè cadascú ha d'aportar: la justícia, la policia, els serveis socials, els polítics, els líders religiosos, els científics... Tots hem d'aportar. Crec que els dos grans reptes són la coordinació i el respecte.»

xar aquest treball en mans dels cossos de seguretat. Sempre hi ha la policia i la justícia, afortunadament, però fins a arribar aquí hi ha un camí i som persones que ens entenem.» Kaplan hi afegeix que amb les migracions la mutilació genital femenina «està en diàspora» i remarca la importància de la feina dels centres d'atenció primària: «Amb la feina que fas a Catalunya, a més d'evitar la mutilació de les nenes aquí, quan les dones viatgen, en parlen, i, per tant, el que has dit es multiplica.»